

Οκείμενο

9 Περὶ μὲν τοίνυν αὐτῆς τῆς αἰτίας οὐκ οἶδ' ὅ τι δεῖ πλείω λέγειν· δοκεῖ δέ μοι, ὦ βουλή, ἐν μὲν τοῖς ἄλλοις ἀγῶσι περὶ αὐτῶν μόνων τῶν κατηγορημένων προσήκειν ἀπολογεῖσθαι, ἐν δὲ ταῖς δοκιμασίαις δίκαιον εἶναι παντὸς τοῦ βίου λόγον διδόναι. δέομαι οὖν ὑμῶν μετ' εὐνοίας ἀκροάσασθαι μου. ποιήσομαι δὲ τὴν ἀπολογίαν ὡς ἂν δύνωμαι διὰ βραχυτάτων.

Ο Μαντίθεος θα απολογηθεῖ σύντομα για ὅλη τη ζωὴ του.

10 Ἐγὼ γάρ πρῶτον μὲν, οὐσίας μοι οὐ πολλῆς καταλείψθεις διὰ τὰς συμφορὰς καὶ τὰς τοῦ πατρὸς καὶ τὰς τῆς πόλεως, δύο μὲν ἀδελφὰς ἐξέδωκα ἐπιδοὺς τριάκοντα μνᾶς ἑκατέρω, πρὸς τὸν ἀδελφὸν δ' οὕτως ἐνειμάμην ὥστ' ἐκείνῳ πλέον ὁμολογεῖν ἔχειν ἐμοῦ τῶν πατρῶων, καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους ἅπαντας οὕτως βεβίωκα ὥστε μηδεπώ-

Η συμπεριφορὰ του Μ. στην ιδιωτικὴ του ζωὴ.

Παραδείγματα

11 ποτέ μοι μηδὲ πρὸς ἓνα μηδὲν ἔγκλημα γενέσθαι. καὶ τὰ μὲν ἴδια οὕτως διώκηκα· περὶ δὲ τῶν κοινῶν μοι μέγιστον ἡγοῦμαι τεκμήριον εἶναι τῆς ἐμῆς ἐπεικειάς, ὅτι τῶν νεωτέρων ὅσοι περὶ κύβους ἢ πότους ἢ [περὶ] τὰς τοιαύτας ἀκολασίας τυγχάνουσι τὰς διατριβὰς ποιούμενοι, πάντας αὐτοὺς ὀψεσθὲ μοι διαφόρους ὄντας, καὶ πλείστα τούτους περὶ ἐμοῦ λογοποιούντας καὶ ψευδομένους. καίτοι δῆλον ὅτι, εἰ τῶν αὐτῶν ἐπεθυμοῦμεν, οὐκ ἂν τοιαύτην γνώμην

Η συμπεριφορὰ του Μ. στη δημόσια ζωὴ του.

Ηθικὸ ψυχολογικὸ ἐπιχείρημα

12 εἶχον περὶ ἐμοῦ. ἔτι δ', ὦ βουλή, οὐδεὶς ἂν ἀποδείξαι περὶ ἐμοῦ δύναιτο οὔτε δίκην αἰσχροῦ οὔτε γραφὴν οὔτε εἰσαγγελίαν γεγεννημένην· καίτοι ἐτέρους ὁρᾷτε πολλάκις εἰς τοιούτους ἀγῶνας καθεστηκότας. πρὸς τοίνυν τὰς στρατείας καὶ τοὺς κινδύνους τοὺς πρὸς τοὺς πολεμίους σκέ-

Ισχυρὸ ηθικὸ ἐπιχείρημα

13 ψασθε οἷον ἐμαυτὸν παρέχω τῇ πόλει. πρῶτον μὲν γάρ, ὅτε τὴν συμμαχίαν ἐποιήσασθε πρὸς [τοὺς] Βοιωτοὺς καὶ εἰς Ἀλίαρτον ἔδει βοηθεῖν, ὑπὸ Ὁρθοβούλου κατειλεγμένος ἱππεύειν ἐπειδὴ πάντας ἐώρων τοῖς μὲν ἱππεύουσιν ἀσφάλειαν εἶναι δεῖν νομίζοντας, τοῖς δ' ὀπλίταις κίνδυνον ἡγουμένους, ἐτέρων ἀναβάντων ἐπὶ τοὺς ἵππους ἀδοκιμάστων παρὰ τὸν νόμον ἐγὼ προσελθὼν ἔφην τῷ Ὁρθοβούλῳ ἐξαλείψαί με ἐκ τοῦ καταλόγου, ἡγούμενος αἰσχροῦ εἶναι

Πρόταση του Μ. να πολεμήσει ὡς ὀπλίτης

Ισχυρὸ ηθικὸ ἐπιχείρημα (!)

Αντίθεση ενεργειών - κινήτρων

9

ἀγών δικαστικός αγώνας, δίκη

ὅ τι δεῖ πλείω λέγειν πλάγια ερωτηματική πρότ. αντικείμενο του
ρ. οἶδα

βίου γεν. αντικειμενική στο λόγο

10

ἐκδίδωμι παντρεύω

γένομαί τι ή τινι ή πρoς τινα μοιράζομαι κάτι ή με κάποιον

τὰ πατρῶα ἢ πατρικὴ περιουσία

μηδεπώποτε (επίρρ.) ποτέ μέχρι τώρα

Έγκλημα παράπονο, κατηγορία, μομφή

ἔγκλημα γίνεται μοι πρὸς τινα δίνω αφορμὴ παραπόνου σε κάποιον

τάς τοῦ πατρός επιθετικός προσδ. στο συμφοράς

ἐμοῦ γενική συγκριτική

11

τὰ ἴδια οι ιδιωτικές υποθέσεις

διοικέω, -ῶ διευθύνω, κυβερνώ

τὰ κοινά ο δημόσιος βίος

ἐπιείκεια τιμιότητα, ειλικρίνεια, πραότητα, κοσμιότητα

οί κύβοι τα ζάρια

ποιοῦμαι τὰς διατριβάς ασχολούμαι, περνῶ ἢ χάνω τον καιρό μου

διάφορος <διαφέρωμαι> εχθρός, αντίπαλος, αντίθετος

διάφορος <διαφέρω> διαφορετικός, ανόμοιος

Ερμηνευτικά σχόλια

9 *ἐν δὲ ταῖς
δοκιμασίαις δίκαιον
εἶναι παντός τοῦ βίου
λόγον διδόναι*

Οι βασικές παράμετροι της δοκιμασίας

η διαδικασία της δοκιμασίας (βλ. εισαγωγή) είχε την εξής μορφή: Στην αρχή υποβάλλονταν ορισμένες καθιερωμένες ερωτήσεις, που στόχο είχαν να εξακριβωθεί η καταγωγή του δοκιμαζομένου και να διαπιστωθεί αν ήταν Αθηναίος πολίτης (συγκεκριμένα αφορούσαν τα ονόματα του πατέρα, της μητέρας, των δύο παππούδων, καθώς και τους δήμους από τους οποίους κατάγονταν). Στη συνέχεια, έπρεπε να διαπιστωθεί αν σεβόταν τους γονείς του και απέδιδε τις πρέπειτιμες τιμές στους τάφους τους· επίσης, αν είχε εκπληρώσει τις στρατιωτικές του υποχρεώσεις, πλήρωνε τακτικά τους φόρους και λάτρευε τους θεούς της πόλης. Οι δηλώσεις του εξεταζομένου σχετικά με τα ερωτήματα αυτά έπρεπε να επιβεβαιώνονται από μάρτυρες. Τέλος, όποιος ήθελε μπορούσε να απευθύνει κατά του εξεταζομένου κατηγορία, την οποία μπορούσε εκείνος να αντικρούσει με επιχειρήματα. Μετά απ' αυτό η Βουλή ή οι δικαστές αποφάσιζαν για την αποδοχή ή την απόρριψή του. Η δοκιμασία δεν ήταν πάντοτε μια συνοπτική και τυπική διαδικασία, αλλά μπορούσε να είναι περισσότερο λεπτομερής και χρονοβόρα, γιατί μπορούσε να περιλάβει ένα ευρύτερο και εξονυχιστικότερο έλεγχο της προσωπικότητας του δοκιμαζομένου, με σκοπό να διαπιστωθεί αν ήταν άξιος του λειτουργήματος στο οποίο είχε αναδειχθεί.

*δέομαι οὖν ὑμῶν μετ'
εὐνοίας ἀκροάσασθαι
μου*

*ποιήσομαι δὲ τὴν
ἀπολογίαν ὥς ἂν
δύνημαι διὰ βραχυ-
τάτων*

η παράκληση του Μαντιθέου αποτελεί λογικό συμπέρασμα της προηγούμενης ημιπεριόδου, αλλά και έντονη επιθυμία για κάθε άδικο κατηγορούμενο.

ο Μαντίθεος με την πρόθεσή του να μην κουράσει τους βουλευ-
τές επιδιώκει την εὐνοιά τους.

ενδιαφέρον, προσοχή - σχήμα
πρόληψης

10 *διὰ τὰς συμφορὰς
καὶ τὰς τοῦ πατρὸς
καὶ τὰς τῆς πόλεως*

οι εκτεταμένες καταστροφές της πόλεως σε έμφυχο και άφυχο υλικό που προκάλεσε ο μακροχρόνιος Πελοποννησιακός πόλεμος επόμενο ήταν να έχουν σοβαρότατες επιπτώσεις και στις εμπορικές επιχειρήσεις του πατέρα του Μαντιθέου. Η κακή οικονομική κατάστασή του προφανώς τον υποχρέωσε να στείλει τα δυο του παιδιά στον φίλο του Σάτυρο (§4). Φαίνεται επίσης ότι ο Μαντίθεος λόγω των αριστοκρατικών ιδεών του αντιμετώπισε και προβλήματα πολιτικής φύσεως.

ο Μαντίθεος, ως μεγαλύτερος αδελφός και αρχηγός του οίκου μετά τον θάνατο του πατέρα του, πάντρεψε τις δύο αδελφές του δίνοντας σε κάθε μία προίκα 30 μυνων, αρκετά καλή σε σχέση με την περιουσία που κληρονόμησε. Μια συνήθης προίκα ανερχόταν στο ποσό των 30-40 μυνων. Στην Αθήνα σπανιότατα γινόταν γάμος χωρίς προίκα. Ο πατέρας όμως ή ο αδελφός-προστάτης της νύφης δεν ήταν νομικά υποχρεωμένος να δώσει προίκα.

αν κάποιοι πέθαινε αφήνοντας περισσότερους από έναν γνήσιους γιους, αυτοί κληρονομούσαν εξίσου όλη την περιουσία του πατέρα τους. Ο μεγαλύτερος γιος δεν είχε κανένα πλεονέκτημα απέναντι των άλλων. Η παραχώρηση μεγαλύτερου μεριδίου στον μικρότερο αδελφό αποτελεί δείγμα της αφιλοκέρδειας του Μαντιθέου.

πολλοί νεαροί Αθηναίοι περνούσαν τον καιρό τους στα σκιραφεία ή κυβευτήρια παίζοντας ζάρια, και στα καπηλεία. Τα μέρη αυτά θεωρούντο τόποι διαφθοράς, διότι σύγκραζαν κοινές γυναίκες. Ο Ισοκράτης στον λόγο του «Αρεοπαγитικός» (Κεφ. 48-50) καχίζει τη νεολαία της εποχής του για τις κακές αυτές συνήθειες.

η λογοποσία και ψευδολογία, έννοιες συνώνυμες, χαρακτηρίζαν τους ανθρώπους που σύχναζαν στα σκιραφεία, καπηλεία και λοιπά καταγώνια, και σκοπό είχαν τη διαβολή έντιμων πολιτών.

ψυχολογικό και πολύ εύστοχο το επιχείρημα. Στηρίζεται στην παλαιά παροιμία *ὅμοιον ὁμοίῳ ἀεὶ πελάζει*, δηλ. ο ὅμοιος τον ὅμοιο πάντα γυρεύει (Πλάτ. Συμπόσιο 195b). Η ανωτερότητα ὁμως του Μαντιθέου κινεί τον φθόνο των αντιπάλων του και αυτός προκαλεί την εις βάρος του διαβολή.

το ηθικό αυτό επιχείρημα είναι πολύ ισχυρό και χρησιμοποιείται από αρκετούς ρήτορες, όπως τον Λυσία, Υπερείδη, Δημοσθένη, Ισοκράτη. Επειδή οι Αθηναίοι ήσαν φιλόδικοι (Ξενοφώντα Απομνημονεύματα 3.5.16 «πλείστας δίκας ἀλλήλοις δικάζονται»), επαινούσαν αυτόν που δεν πήγαινε στο δικαστήριο ούτε ως κατήγορος ούτε ως κατηγορούμενος.

στην Αθήνα δίκη λεγόταν η ιδιωτική δίκη (αγών ιδίος). Δίκη μπορούσε να κινήσει ως ενάγων (κατήγορος) μόνον άνδρας, ελεύθερος, ενήλικας και επίτιμος (με πολιτικά δικαιώματα), εφόσον νόμιζε ότι αδικείται.

ήταν ο πιο συνηθισμένος τύπος δημόσιας δίκης. Ονομαζόταν έτσι διότι, όπως φαίνεται, αρχικά ήταν ο μόνος τύπος υπόθεσης, όπου η καταγγελία έπρεπε να υποβληθεί εγγράφως. Οι δημό-

σιες δίκες αφορούσαν αδικήματα τα οποία έθιγαν το σύνολο της κοινότητας, όπως π.χ. η προδοσία, η λιποταξία ή η κατάχρηση δημοσίου χρήματος.

είσαγγελία

η εισαγγελία στην Αθήνα ήταν δημόσια κατηγορία ή καταγγελία για σοβαρότατα δημόσια αδικήματα που αφορούσαν την ασφάλεια του κράτους (προδοσία, συνωμοσία κλπ.). Εισαγόταν πρώτα στη Βουλή των πεντακοσίων, η οποία επέβαλλε στον ένοχο πρόστιμο μέχρι 500 δρχ. Για αυστηρότερη ποινή παρέπεμπε την υπόθεση για εκδίκηση στην Εκκλησία του δήμου ή στην Ηλιαία. Η Εκκλησία έκρινε μόνον τις πολιτικές υποθέσεις. Τον 4ο π.Χ. αιώνα η χρήση της εισαγγελίας γενικεύθηκε και για υποθέσεις ήσσονος σημασίας.

13 ὅτε τὴν συμμαχίαν ἐποιήσασθε πρός Βοιωτούς

πρόκειται για τη συμμαχία που συνομολογήθηκε το 395 π.Χ. μεταξύ Αθηναίων και Βοιωτών, η οποία στρεφόταν κατά των Λακεδαιμονίων. Ο Θρασύβουλος διάβασε το ψήφισμα στους Θηβαίους πρόςβεις για την από κοινού αντιμετώπιση των Λακεδαιμονίων (Ξεν. Ελλ. 3.5.16).

εἰς Ἀλιάρτον

πόλη της Βοιωτίας κοντά στην Κωπαΐδα. Στη μάχη που έγινε εκεί νίκησαν οι Αλιάρτιοι και οι Θηβαίοι τον Σπαρτιάτη Λύσανδρο που οδηγούσε τον στρατό των Φωκίων και του Ορχομενού. Ο Λύσανδρος σκοτώθηκε αφήνοντας 1.000 νεκρούς στο πεδίο της μάχης και οι νικητές έστησαν τρόπαιο (Ξεν. Ελλ. 3.5.17-19).

ὕπὸ Ὁρθοβούλου

ως φύλαρχος της Ακαμαντίδος φυλής, στην οποία ανήκε ο Μαντίθεος, ο Ορθόβουλος, κρατούσε τον κατάλογο των ιππέων.

τοῖς μὲν ἱππεύουσιν... τοὺς δ' ὀπλίτας δια- κινδυνεύουσιν ἡγουμέ- νους

οι ιππεῖς των Αθηναίων και Βοιωτών θα είχαν ευκολότερο έργο, διότι και πολλοί και ικανοί ήσαν, ενώ το ιππικό των Λακεδαιμονίων δεν ήταν αξιόμαχο. Αντίθετα οι οπλίτες θα αντιμετώπιζαν σοβαρούς κινδύνους λόγω της ισχύος του εχθρικού πεζικού.

ἐτέρων ἀναβάντων ἐπὶ τοὺς ἵππους ἀδο- κιμάστων παρὰ τὸν νόμον

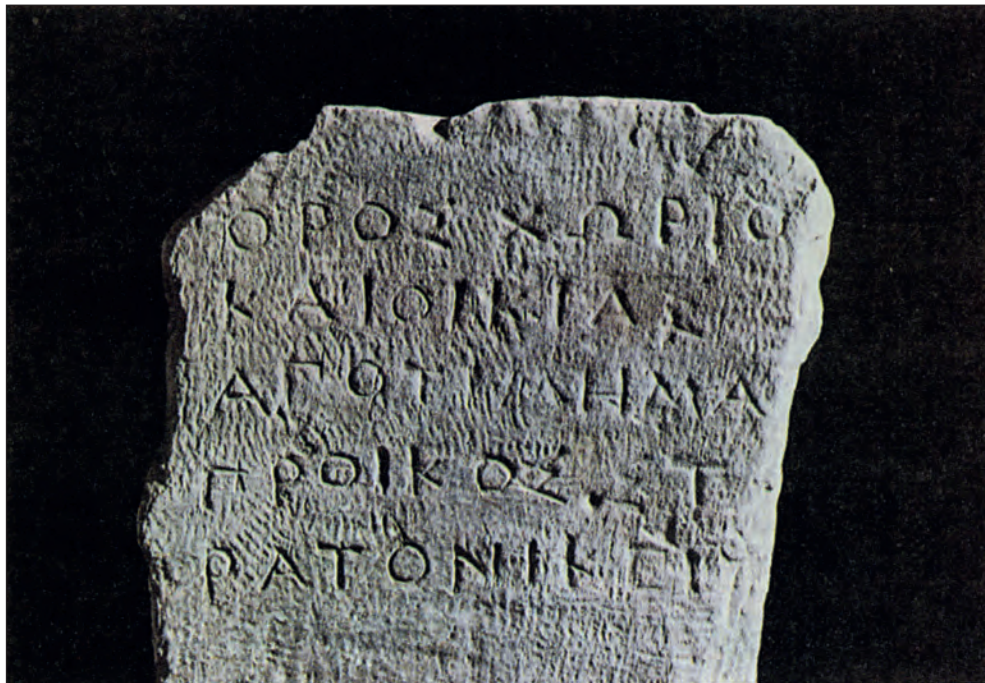
στην αρχή κάθε χρόνου η Βουλή δοκίμαζε τους ιππεῖς και τους ἵππους, τιμωρώντας αυτόν που δε διατηρούσε σε καλή κατάσταση τον ἵππο του. Τους δοκιμασμένους από τη Βουλή ιππεῖς οι στρατηγοί δεν είχαν εξουσία να τους τοποθετήσουν στο πεζικό. Οι αδοκίμαστοι δεν είχαν το δικαίωμα να στρατεύονται με τους ιππεῖς αν όμως κάποιος αδοκίμαστος ἵππευε, καταδικαζόταν σε ατιμία και δημευόταν η περιουσία του.

ἔφην τῷ Ὁρθοβούλῳ... στρα- τεύεσθαι

η αντίθεση ενεργειών και κινήτρων του Μαντιθέου και των άλλων, αποτελεί ισχυρότατο επιχείρημα για την άψογη συμπεριφορά του προς την πόλη.

Ασκήσεις

- 1) Σε τι διαφέρει μια τυπική δίκη από τη δοκιμασία;
- 2) Τι υπόσχεται ο Μαντίθεος στους Βουλευτές και ποια η αιτία και ο σκοπός της υπόσχεσης;
- 3) Το ήθος του Μαντιθέου αναδεικνύεται μέσα από αντιθέσεις. Να τις επισημάνετε.
- 4) Να χαρακτηρισθούν συντακτικά τα απαρέμφατα του κειμένου και να γραφεί το υποκείμενό τους.
- 5) ἔφην τῷ Ὁρθοβούλῳ ἐξαλείφαι με ἐκ τοῦ καταλόγου: Να τραπεί ο πλάγιος λόγος σε ευθύ.
- 6) μοι: Ποιες είναι οι συντακτικές του ιδιότητες στο κείμενο;
- 7) ὃ τι, πλείω, ἐμαυτῷ: Να κλιθούν στο θηλυκό γένος.
- 8) σκέψασθε, ἀνάβηθι: Να αντικατασταθούν χρονικά και εγχλιτικά.

«ὄρος προικός» των Ελληνιστικών χρόνων. (Εκδοτ. Αθηνών)